

KADIN HÜKÜMLÜLERİN YAŞAM ÖYKÜLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET İZLERİ

Gender Traces in The Life Stories Of Women Convicts

Ruşen AYATA KÜÇÜKBÜKÜCÜ¹ ve Gülsüm ÇAMUR²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet, İstanbul, rusenayata@arel.edu.tr, orcid.org/0000-0001-8085-4281

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun, gulsum.camur@omu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-5116-2462

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

06.02.2023

Kabul/Accepted:

22.09.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1248027

Anahtar Kelimeler

toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın suçluluğu, kadın hükümlü, feminist sosyal hizmet

Keywords

gender, gender roles, female criminality, female convict, feminist social work

ÖZ

Bu çalışmada hükümlü kadınların yaşam öykülerinde yer alan toplumsal cinsiyet örüntüleri incelenmektedir. Araştırmanın temel amacı hükümlü kadınların yaşantılarında toplumsal cinsiyetin var olma şekillerini ortaya koymaktır. Araştırmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak sekiz kadın (hükümlülük süreci biten ve hükümlülük süreci devam eden) ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 150-210 dakika aralığında sürmüştür. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde sekiz tema belirlenmiştir. Bu temalar; kadınların kişilik ve psikolojik özellikleri, çocukluk ve aile yaşamı, eğitim yaşamı, çalışma yaşamı, sosyal yaşamı, evlilik yaşamı, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin farklı yaşam alanlarına etkisi, kadınların suç işleme ve hüküm süreci olarak adlandırılmıştır. Elde edilen nitel veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak Maxqda 2020 programı ile incelenmiş ve kodlama yapılmıştır. Kadınların yaşamsal süreçlerinde (çocukluk, eğitim, aile ilişkileri, sosyal alan, evlilik yaşamı, evliliğe karar verme, partner ile iletişim, evlilik içi toplumsal cinsiyet rolleri, şiddete ve/ya baskıya maruz kalma, suç işleme nedenleri vb.) ataerkil toplumun benimsediği cinsiyet rolleri ve cinsiyetlere özgü yaşam biçimlerinin, cinsiyet ayrımcılığının ve eşitsizliklerin oldukça etkili olduğu görülmektedir.

ABSTRACT

In this study, gender patterns in the life stories of convicted women are examined. The primary purpose of the research is to reveal the position of convicted women regarding gender in their lives. The Snowball sampling method was used in the research. In-depth interviews were conducted with eight women (those whose conviction process ended and whose conviction process is still ongoing) using a semi-structured interview form. The interviews lasted between 150-210 minutes. In the interviews, women's living spaces were handled as eight separate themes, and interviews were conducted through questions focusing on the content of the themes. Eight themes were determined within the framework of the results obtained. These themes are named as women's personality and psychological characteristics, childhood and family life, education life, working life, social life, marriage life, gender and the effects of gender on different areas of life, women's crime, and sentencing process. The qualitative data obtained were analyzed with the Maxqda 2020 program using the content analysis method and coded. It is seen that the gender roles and gender-specific lifestyles, gender discrimination, and inequalities adopted by the patriarchal society are very effective in the life processes (childhood, education, family relations, social area, marital life, decision to marry, communication with partner, gender roles within marriage, exposure to violence and/or oppression, reasons for committing crimes, etc.) of women.

Atıf/Citation: Atıf/Citation: Ayata Küçükükücü, R. ve Çamur, G. (2023). Kadın Hükümlülerin Yaşam Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet İzleri. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 3, 1299-1311.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ruşen AYATA KÜÇÜKBÜKÜCÜ, rusenayata@arel.edu.tr

Ruşen Ayata Küçükükücü tarafından Prof. Dr. Gülsüm Çamur danışmanlığında 2022 yılında hazırlanan "Kadın Hükümlülerin Yaşam Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet İzleri" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

'Kadın suçluluğu' kavramı, suç davranışını gerçekleştirme konusunda, kadının cinsiyet farklılığını ve toplumdaki konumlarının cinsiyet temelli suç davranışını etkilemesini içermektedir. İnsan çok yönlü bir varlıktır ve bu sebeple çok yönlü disiplinler tarafından incelenmelidir. Kadınların günümüzdeki sosyal, ekonomik, çalışma, siyaset alanlarında artan aktiflikleri ile beraber değişen her türlü olgu, kadın suçluluğunun ele alınmasında önemli bir yer edinmektedir. Kadın suçluluğu konusunda az sayıdaki araştırmada ise daha çok demografik veriler, kadını suça iten sosyo kültürel ve ekonomik faktörler üzerinde durulmaktadır (Ersen ve ark., 2011: 218). Ancak kadın suçluluğunu, yalnızca siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan ele almak eksik ve yetersiz kalacaktır. Bütüncül ve daha sonuç alıcı bir suç önleme yaklaşımı; suçun ortaya çıkışı ile ilişkili olan sosyo-kültürel, ekonomik, hukuksal, politik, bireysel özellikleri, sosyo-biyolojik eğilimleri ve fiziksel veya çevresel alanlara ilişkin çok sayıda değişkeni içermek durumundadır (Kızmaz, 2019; 301). Kadın suçluluğu konusunda oluşturulan tabunun temelinde kadına atfedilen iki temel özellik vardır. Bunlardan birincisi çocuk yetiştirme rolü, diğeri ise kadının zerafeti ile eşleştirilen cinsel erdemidir (İlbars, 2007: 4).

Toplumsal cinsiyet; bireyin dünyaya geldiği biyolojik cinsiyetine dair toplum tarafından seçilmiş rol, sorumluluk ve beklentilerden oluşan bir kimlik, beklentilere uyulmadığında toplumsal normlara aykırı olarak görülen, doğrudan üstlenilmesi beklenen rolleri kapsayan ve yaşamın her dönemini şekillendiren bir olgudur denilebilir. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, cinsiyet rollerinin 'doğal' ve değişmez, biyolojik varlığımıza bağlı şeyler olduğu varsayımına dayanır (Bora, 2012: 175).

Suç işlemiş ve hüküm giymiş kadınların yaşamlarında yer edinen toplumsal cinsiyet rolleri ışığında, suç işleme nedenlerinin, çocukluk yaşantılarının, yetiştirilme biçimlerinin, aile içi ilişkilerinin, bireysel yaşam deneyimlerinin ve rollerinin incelenmesi ile literatürün gelişmesi için alan çalışmalarının gelişmesi gerekmektedir. Akgün ve Çiftçi (2014) çalışmalarında kadın suçluluğunun nedenleri arasında sistematik şekilde şiddete maruz kalmalarının bulunduğunu ifade etmişlerdir. Balcıoğlu ve arkadaşlarının (1997) gerçekleştirdikleri çalışmada ise kadınların en çok namus nedeni ile (%35.71), eşleri dışındaki kişiler ile ailevi nedenler ile anlaşmazlıklar (%27.38), eşler arasında geçimsizlik, sürekli hakarete ve şiddete maruz kalma (%22.02) nedenleri ile suç işledikleri ifade edilmiştir. Toplumsal cinsiyet odak alınarak, kadınların yaşam öykülerinin incelenmesi ile birlikte kadınların yaşantılarında yer edinen roller, aile ilişkileri, eğitim yaşamı, çalışma yaşamı, evlilik yaşamı, sosyal yaşam gibi pek çok yaşamsal alan derinlemesine ele alınmaktadır. Sonuç olarak araştırmanın temel amacı; *kadın hükümlülerin yaşam öykülerine dayanarak, kadınların yaşamlarında toplumsal cinsiyet izlerinin* ortaya konulmasıdır.

Kadın suçluluğu olgusunda toplumsal cinsiyet rollerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin etkisinin incelenmesi ve kadınların yaşam öykülerinde toplumsal cinsiyet olgusu ile kadın suçluluğu ilişkisinin feminist sosyal hizmet açısından ortaya konulması bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında yaşamında suç öyküsü ve hükümlülük süreci bulunan kadınlar ile görüşmeler yapılmıştır. Kadınlar ile görüşmeler pandemi döneminde yapılmıştır. Bu süreçte hem hüküm süreci sonlanmış olan kadınlar hem de hüküm süreci devam eden ancak pandemi nedeni ile cezaevinde bulunmayan kadınlar ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma içeriğinde görüşme yapılan kadınlar "kadın hükümlü" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın alt soruları şu şekilde ifade edebilir:

1. Kadın hükümlülerin sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri nasıldır?
2. Kadın hükümlülerin aile yapısı ve yaşantısı nasıldır?
3. Kadın hükümlülerin yaşamında şiddete ve zorba davranışa maruz kalma durumu var mıdır? (Şiddete maruz kalma durumu, şiddetin ve baskının hissedildiği alanlar, kim tarafından uygulandığı, şiddetin türü, vs.)
4. Kadın hükümlülerin toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörler nelerdir?
5. Kadın hükümlülerin toplumsal cinsiyet rolleri suça yönelme davranışını nasıl etkilemektedir?
6. Kadın hükümlülerin şiddet ve zorba davranışa maruz kalmaları suça yönelme durumunu nasıl etkilemektedir?
7. Kadın hükümlülerin cezaevi yaşamı ve cezaevi yaşantısından sonraki süreçlerine yönelik düşünceleri nelerdir?

Kadınların suç hikâyelerinde toplumsal cinsiyetin etkisinin incelenmesi ve kadınları etkileyen toplumsal cinsiyet ile ilgili faktörlerin ortaya çıkarılması, cinsiyetler arasındaki eşitsizlik durumunun ve toplumsal cinsiyetin olumsuz etkilerinin azalması açısından önemlidir. Araştırma; toplumsal cinsiyet olgusunun kadınların yaşamında hangi alanlarda daha yoğun var olduğunu görmek ve kadınların sınırlandığı bu alanları

belirlemek, kadınlara yönelik sosyal hizmet uygulamaları başta olmak üzere sosyal refah alanlarında (eğitim, çalışma yaşamı, sosyal yaşam vb.) çeşitli hizmet ve sosyal politikaların ve bu noktalara odaklı programların oluşturulmasına katkı sağlamak amacı taşımaktadır. Kadınların cinsiyetlerinden dolayı eşitsizliklere ve haksızlıklara maruz kalmamaları amacı ile gerçekleştirilen çalışmalar ve uygulamalar, kadınların bireysel ve eşit yaşama katılımlarının sağlanması açısından teşvik edicidir. Kadınların yaşamlarının her alanını etkileyen ve kadınların sınırlarını şekillendiren toplumsal cinsiyet rollerinin olası olumsuz sonuçlarının belirlenmesi ve suç hikâyelerinde yer edinen toplumsal cinsiyet izlerinin ortaya konularak kadın çalışmalarına katkı sunulması, kadınların yaşam kalitelerinin ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına sosyal hizmet açısından katkı sağlama amaçları ile yeni veriler elde etmek çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır.

2. Materyal ve Metot

Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmada yaşam öyküsü çalışılmıştır. Yaşam öyküsü, kişinin hayatının en önemli yerlerine ışık tutarak, bir bütün olarak yaşam deneyimlerinin öyküsünün tanımıdır (Atkinson, 1998, Akt: Baykara Acar, 2004). Hükümlü Kadın Tanıma ve Sosyo- Demografik Bilgiler Formu ve Hükümlü Kadınlara Yönelik Yaşam Öyküsü Yönergesi olmak üzere iki veri toplama aracı kullanılarak sekiz (8) hükümlü kadın ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Kadınların; toplumsal cinsiyet kavramına, rollerine, cinsiyet eşitsizliklerine vakıf olması açısından 25-65 yaş sınırlamasına göre seçilmesi uygun görülmüştür. Aynı zamanda suç geçmişinin ve cezaevi yaşantısının üzerinden çok zaman geçmiş olmaması önemli bir faktör olarak görülmekte, kadınların hükümlülük durumlarını, suç davranışını, suçluluğa ilişkin görüşlerini, duygularını ve hislerini daha iyi tanımlayabileceği ve bu hisleri vakitlice yansıtacağı görüşünden yola çıkılarak tahliye sürecinin üzerinden en fazla üç (3) yıl geçmiş olan kadınlar ile sınırlandırılması planlanmış ve bu kriterler korunarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 02.09.2020 tarihi ile 24.10.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler her kadın ile bir kez üç oturum şeklinde gerçekleştirilmiş ve 150-210 dakika aralığında sürmüştür. Görüşmeye başlamadan önce kadınlara sorulmuş, kadınların rızaları alınarak ses kaydı yapılmıştır. Araştırma verilerinin analiz edilmesi amacı ile görüşmeler en ince ayrıntısına kadar yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilen veriler Maxqda 2020 ile analiz edilmiştir. Araştırma verileri içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler kodlanmıştır. İçerik analizi, metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir (Stone ve ark. 1966: 213).

3. Bulgular

Araştırma verilerinin analizi sonucunda edinilen bulgular bu kısımda yer almaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular; araştırmanın öznelerinin tanımlanmasını, kadınların yaşam dönemleri ve yaşam alanlarına dair bulguları, kadınların bakış açıları ile kadın ve erkek olmanın tanımlanma biçimlerini, kadınların bakış açıları ile kadınların karşılaştıkları güçlüklerin tanımlanmasını ve kadınların suç öykülerini içermektedir. Tüm bu konu başlıkları aşağıda başlıkları halinde sunulmaktadır.

3.1. Araştırmanın Özneleri

Katılımcı 1 (K1): 34 yaşında, okur-yazar, gelir getirici bir mesleği olmayan, düzenli geliri olmayan, 17 yaşında evlenmiş, 7 yıl evli kalmış, boşanmış, 2 çocuk sahibi bir kadındır. Göçmen kaçakçılığı nedeni ile hükümlülük süreci yaşamıştır. Toplumsal baskı, fiziksel şiddet, ekonomik şiddet ve duygusal şiddet yaşadığını belirtmiştir.

Katılımcı 2 (K2): 35 yaşında, lise mezunu, estetsiyen, düzenli bir geliri bulunan, 28 yaşında evlenen, evliliği devam eden ve çocuk sahibi olmayan bir kadındır. Siyasi suç nedeni ile cezaevine girmiştir. Fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet yaşadığını belirten K2 ayrıca toplumsal baskıya maruz kaldığını da ifade etmiştir.

Katılımcı 3 (K3): 50 yaşında, lise mezunu, gelir getirici bir mesleği bulunmayan ve düzenli gelire sahip olmayan bir kadındır. Ekonomik düzeyini düşük olarak tanımlamıştır. 27 yaşında evlenmiştir ve evliliği devam etmektedir. 2 çocuk sahibidir. Dolandırıcılık suçundan dolayı hükümlülük süreci yaşamıştır. Fiziksel, ekonomik, duygusal şiddeti ve toplumsal baskıyı yaşadığını ifade etmiştir.

Katılımcı 4 (K4): 64 yaşında, okur-yazar, gelir getirici mesleği bulunan ve işçi olarak çalışmış bir kadındır. Ekonomik düzeyini orta olarak tanımlamıştır. 18 yaşında evlenmiştir ve evliliği devam etmektedir. 4 çocuk

sahibi bir kadındır. Adam yaralama suçundan dolayı cezaevinde süreci yaşamıştır. Duygusal ve psikolojik şiddeti yaşadığını ifade etmiştir.

Katılımcı 5 (K5): 27 yaşında, üniversite mezunu, düzenli bir geliri bulunmayan, bekâr bir kadındır. Ekonomik durumunun düşük olduğunu belirtmiştir. Gasp ve hürriyetinden alıkoyma suçlarından dolayı ceza almış bir kadındır. Ekonomik, duygusal ve psikolojik şiddet ile toplumsal baskıyı yaşadığını belirtmiştir.

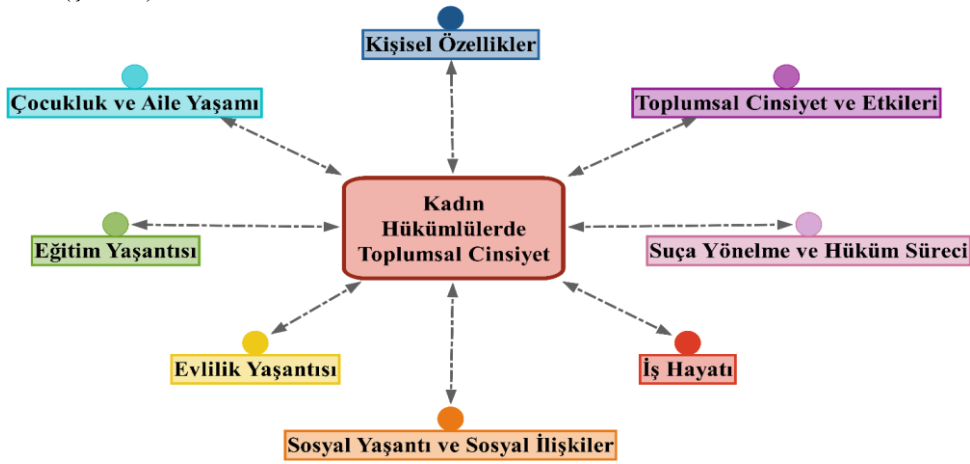
Katılımcı 6 (K6): 37 yaşında, lise mezunu, kuaför olarak çalışan, ekonomik durumunu orta olarak tanımlayan bir kadındır. 19 yaşında evlenmiş, evliliği devam eden ve 2 çocuğa sahip bir kadındır. Cinayet suçundan dolayı cezaevinde hükümlülük sürecini yaşamıştır. Toplumsal baskı, ekonomik, duygusal, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir.

Katılımcı 7 (K7): 36 yaşında, lise mezunu, gelir getirici bir mesleği bulunan ve muhasebeci olarak çalışan bir kadındır. 21 yaşında evlenmiş, 6 ay evli kalmış ve boşanmıştır. Ağır tahrik altında adam öldürme suçundan dolayı cezaevinde hükümlülük süreci bulunmaktadır. Şiddetin tüm türlerine (ekonomik, psikolojik, duygusal, fiziksel, cinsel) ve toplumsal baskıya maruz kaldığını belirtmiştir.

Katılımcı 8 (K8): 62 yaşında, ilkokul mezunu, gelir getirici bir mesleği olmayan, ekonomik durumunu düşük olarak tanımlayan, 20 yaşında evlenmiş, eşi vefat etmiş bir kadındır. 2 çocuk annesidir. Dolandırıcılık ve kadın ticareti suçlarından cezaevi sürecini iki defa yaşamıştır. Ekonomik, fiziksel, psikolojik, duygusal şiddete ve toplumsal baskıya maruz kaldığını belirtmiştir.

3.2. Kadınların Yaşam Dönemleri ve Yaşam Alanları (Çocukluk, Aile, Evlilik, Eğitim, Çalışma, Sosyal)

Verilerin analizinde kadınların yaşamlarındaki belirli alanlara ayrı ayrı odaklanılarak ve incelenerek kodlama yapılmış ve analiz sonucunda araştırma konusu 8 tema ortaya çıkmıştır. Temalar aşağıdaki şekilde sunulmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmanın Temaları

Kadınların kişisel özellikleri incelenirken karakteristik ve psikolojik boyutlara odaklanılmıştır. Karakteristik ve Psikolojik özellikler alt temasında kadınların karakterlerine ve psikolojik özelliklerine dair izlenimleri ifade eden 7 kod ortaya çıkmıştır. Bu kodlar; kaygı problemleri, sakin/sabırlı, öfkeli, kendine yardım/profesyonel destek almama, yıpranma/depresif, haksızlığa gelememe ve hayatını sorgulama olarak adlandırılmıştır.

Görülmektedir ki cezaevi yaşamı ve suç faktörü kadınlarda ciddi kaygı problemlerine yol açmaktadır. Suç davranışı ve hükümlülük durumunun neticesinde kaygıya yol açan düşüncelerin içeriğinde çocukların zarar görmesi düşüncesi bulunmakta ve 'annelik rolü' bu düşüncelerde ayrıca bir sorumluluk olarak kaygıya sebebiyet vermektedir. Kadınların ifadelerinde karşılaştıkları güçlükler ile ilgili olarak baş etme becerilerini güçlendirme aşamasında kendi çabalarının bulunduğu ve herhangi bir psikolojik destek almadıkları görülmektedir.

"Panik atağım var. Kızımın ya da oğlumun başına olmadık şeyler gelebilir diye korkuyorum hep. Kötü fikirler geliyor aklıma. Ya elma yerken boğulursa, ya camdan düşerse gibi durduk yere korkularım oluyor. Panik atağımdan kaynaklanıyor, ilerleyen zamanlarda bir psikolog yardımı almayı düşünüyorum çünkü beni etkiliyor. Hemen kalbim sıkışıyor, bu beni kalp hastası yapabilir ileride." (K6)

Kadınların sosyal yaşantılarına ve sosyal ilişkilerine dair verdikleri yanıtlar incelendiğinde dört (4) kod ortaya çıkmıştır. Bu kodlar; sohbet ve dertleşme, arkadaşlar ile iletişim, sosyallik, zayıf sosyal ilişkiler ve sosyal yaşam olmak üzere kategorileştirilmiştir. Kadınlar çocuk bakımı rolünü düşünerek sosyal yaşantılarını planlamaktadır. Aynı zamanda evlenme ile birlikte sosyal yaşamın zayıflaması durumu da gözlemlenen önemli bir durumdur. Kadınların sosyalleşme ile ilgili ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmaktadır;

“İletişimde daha çok alttan alan tarafımdır, özellikle günümüzde insanlar çok fazla sinirli ve öfkeli olduğu için özellikle çalışan insanlar.. Ben daha çok evde kendi halimde olduğum için insanların konuşmalarını daha çok alttan almaya çalışıyorum.” (K5)

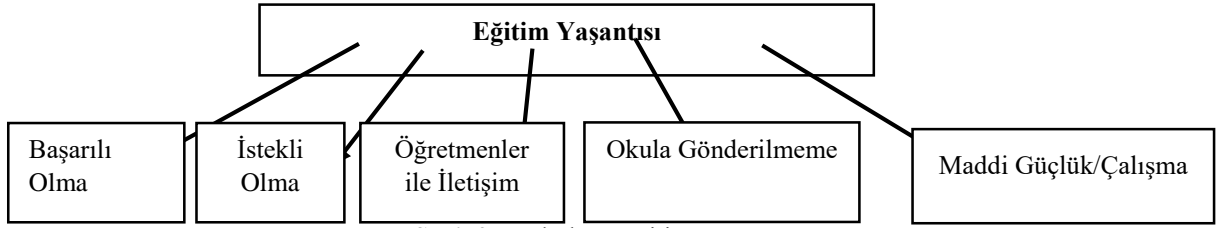
“İlçede evlenip hiç eğlence nedir, yemek nedir hiç bilmiyordum evliliğimde.” (K1)

“Gençliğimde hiç sosyalleşmedim, sosyalleşme nedir hiç bilmezdim.” (K1)

“Arkadaşlarımız çoktu bizim içeriye girene kadar, ama cezaevinde girdikten sonra bayağı bir seyredildi. Yani buna akrabalarım da dâhil.” (K6)

Elde edilen bilgiler ışığında görülmektedir ki kadınların iletişim konusunda aktif ve girişken olmaları sosyal çevre ve toplum tarafından eleştirilebilmektedir. Kadınlara yüklenen rollerde iletişimde girişkenliğin “dikkat çekici olmak” olarak görülmesi ve bu düşünce ile eleştirilmesi göze çarpıcıdır.

Kadınların eğitim yaşantıları ile ilgili ifadeler analiz edildiğinde 5 ayrı kod elde edilmiştir. Bu kodlar aşağıda yer amaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Kadınların eğitim yaşantısı

Kadınların çoğunun okula devam etmeme nedenlerinde; maddi sınırlılıklar, kız çocuğunun okutulmaması düşüncesi ve okula giderken çalışmanın zor olmasından dolayı eğitime devam edilmemesi durumları bulunmaktadır. Kadınların eğitim yaşantılarını destekleyen kişilerin daha çok öğretmenleri ve anneleri olduğu görülmektedir. Kadınların konu ile ilgili ifadelerinden örnekler şu şekildedir;

“Ortaokulu yarım bıraktım...(..)Çok hızlı bir şekilde ergenlik dönemine girişim ile beraber hızlıca bir boy atma durumum oldu, kilo aldım. Aslında beni verme(evlendirilme) nedenleri de oydu yani ‘bu büyümüş artık, okula da gitmesine gerek yok’ diye evliliğe uygun görüyorlar.” (K2)

“Okulumu engelleyen işte bir beslenme çantası bile o yaşlarda insanın gururuna dokunuyor. Temizliği, yakasının pisliği bile insanın gururuna dokunuyor ilkokulda bile olsa.. Lisede dediğim gibi okuldan kaçsam bile temizliğe gidiyordum, yetişemiyordum, kendi imkânların ile koşarak gidiyor koşarak geliyorsun. Bir otobüse verecek para bile o gün sana çok büyük geliyor, halk ekmek kuyruğuna giriyorsun yetişemiyorsun.. Yine hep bir ekonomik sıkıntılardan dolayı aslında. Biraz gençliğin verdiği istekler artık uyanıyor, yani onu istiyorsun bunu istiyorsun, bir şeylerde artık gözün kalıyor..” (K5)

“Fakirdik diye aldı babam beni okuldan. Öğretmenlerim devam edeyim diye uğraştılar ama yoksulluktan dolayı gidemedim.” (K8)

Kadınların iş yaşamına dair yanıtları incelendiğinde 2 alt temaya ve bu alt temalar içerisinde 5 koda ulaşılmıştır. İş yaşamı temasının ilk alt teması olarak adlandırılan iletişim alt teması, içerisinde iki temel kod bulundurmaktadır. Bu kodlar; iş hayatına uyum ve mesafeli/seviyeli iletişim olarak adlandırılmıştır. Alt temalardan ikincisi iş hayatının zorlukları olarak adlandırılmakta ve içerisinde 3 kod barındırmaktadır. Bu kodlar; toplumsal cinsiyet baskısı, ek sorumluluklar, sözlü ve fiziksel taciz olarak kategorileştirilmiştir.

Çalışan kadın olmanın ayrıca bir sorumluluk ve rol olarak ele alınması, mesleki sorumluluklardan sonra ev içi rollerin de kendisinden beklenmesi ile birlikte kadının günlük yaşantısında edindiği sorumluluklar artmaktadır. Aynı zamanda bu rolleri yerine getirmekte zorlanan kadınların geleneksel toplumda ev içi rolleri üstlenmeleri beklenmekte, çalışma yaşamını ikinci plana koymaları beklenmektedir.

Çocukluk ve Aile Yaşamı Teması içerisinde altı alt tema bulunmaktadır. Bu alt temalar; aile bireylerinin kişilik özellikleri, çocukluk, aile içi iletişim, ailede çocuk yetiştirme, namus faktörü ve aile içi toplumsal cinsiyet

rolleri olarak adlandırılmıştır. Aile Bireylerinin Kişilik Özellikleri Alt Teması içerisinde 5 kod ortaya konmuştur. Bu kodlar; aile bireyleri ile ilişkiler, otoriter/tutucu erkek, sinirli/asabi, mutlu/anlayışlı anne, mücadeleci ve fedakâr anne olarak adlandırılmıştır.

Aile içi ilişki konusunda kadınların yaşamlarında genellikle erkeklerin karar verici rol üstlendikleri görülmektedir. Aile içi iletişimde baba ve abi figürleri karar verici mekanizma olarak dikkat çekmekle beraber iletişim konusunda daha rahat iletişim kurmaları konusunda anne figürü öne çıkmaktadır. Aile bireyleri içerisinde erkeklerin otoriter ve tutucu olma durumlarına yönelik göze çarpan noktalar; erkek figürü ile rahat iletişim kurulamaması, erkek figüründen korkulması, çekinilmesi ve onların güvenlerini kırmamaya yönelik davranışlarda bulunulması olarak göze çarpmaktadır.

“Babam aslında çok despot bir adam diyebilirim. Bir o kadar naif bir ruhu vardı ama ortaya çıkarmak çok zordu. Hepimiz babamdan çok çekinirdik.”(K2)

“Babam daha çok sinirliydi. Annem üstüne gitmezdi babam daha çok sinirli taraftı, sonuçta eski insanlardandı. Kıskançlık, tutuculuk vardı.”(K3)

“Babamızla paylaşamazdık duygularımızı, baba otoriterdi.”(K6)

“Babamın sözünden hiç çıkmazdık. Babam ne derse korkardık.”(K8)

Evde otoriter erkek figürünün güveni kırıldığında kısıtlanma yaşamamak ve şiddet görmemek adına erkek figürü tarafından belirlenmiş kurallara uyma durumu söz konusudur. Baba figürünün sinirli olduğu kadınların yaşantılarında annelerinin şiddet görmesine şahit olmaları ve kavga dolu bir evde büyümeleri durumu önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aile bireylerine yönelik ifadelerde anne figüründen bahseden kadınların anne figürünü genellikle mutlu ve anlayışlı olarak değerlendirmeleri göze çarpmaktadır. Anne figürünün fedakâr ve mücadeleci olan figür olması ile birlikte aile bireylerini bir arada tutma ve aile içi ilişkinin kuvvetlenmesine yardımcı olma işlevi bulunmaktadır. Kadınların bu tema kapsamında ifadelerinde örnekler aşağıda sunulmaktadır;

“Benim annem dünyadaki en fedakâr kadını, her şeye katlanmış... Annem hem fedakâr hem çok güçlü bir kadın. Bunca şeyleri yaşayıp hala bir şeyler için mücadele edebiliyorsa bence annem çok güçlü bir kadın. Sabırlı bir kadın. Bazen etrafıma bakıyorum, çocuğunu bırakıp giden, kendi hayatımı yaşamak istiyorum diyerek giden çok insan var ama benim annem hiç gitmemiş, hiç kaçmamış, hep sahip çıkmış, hala sahip çıkar.”(K7)

“Sekiz çocukla mücadele etti, kimseye ezdirmedi bizi, duygu bağıımız çok kuvvetli asla kopuk değiliz.”(K1)

Kadınların çocukluk dönemlerine ilişkin incelemelerde Çocukluk Alt Teması içerisinde 6 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; köy/mahalle yaşamı, maddi güçlükler, çocukluğu yaşayamama, kalabalık aile, şiddet, komşu/akraba desteği olarak adlandırılmıştır. Aile içerisinde baba figürünün anne figürüne uyguladığı şiddetin var olduğu ailelerde, kadınların hem duygusal hem psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Aynı zamanda şiddet örüntüsü bulunan evlerde baba figürünü örnek alan erkek kardeş figürünün de şiddeti sürdürdüğü görülmektedir.

“Çok güzel bir çocukluk olduğunu söyleyemem.”(K3)

“Kavga dolu bir ailede büyüdüm. Anne ve babanın sürekli tartıştığı bir ev, abilerim de bunu görüp bana şiddet uygulardı. Oyunumuz olmuştu artık bizim, pat diye vurup kaçarlardı mesela.”(K6)

“Annem çok korkuyordu babamdan, çok dayak yiyordu, çok garibandı. Ben büyüdükçe anneme taraf tutuyordum ama onda da erken evlendim çok kalamadım annemle, annem yine ağlasa da dayak da yese yanıma gelirdi.”(K8)

“Ailede bir karar alınacak ise babam karar alırdı, çok eski zamanlar çok hatırlamıyorum ama genellikle erkeklerin dedikleri olurdu.”(K3)

Çocukluk ve Aile Yaşamı Teması'na ait olan Aile İçi İletişim Alt Teması içerisinde iletişim ve aile bağına yönelik incelemede 6 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; ailede erkek baskınlığı, sevgi eksikliği, sevildiğini hissetme, sohbet ve duyguları paylaşma, kopukluk/paylaşımında bulunmama, kavga/şiddet olarak adlandırılmıştır.

Ailede Çocuk Bakımı Alt Teması içerisinde iki koda ulaşılmıştır. Bu kodlar; annenin bakım sağlaması ve kardeş desteği olarak adlandırılmıştır. Kadınlar küçük yaşta ev içi bakım rolünü üstlenmekte, erkekler de küçük yaşta ev dışı sorumlulukları ve maddi sorumlulukları üstlenmeyi öğrenerek bu rolleri sürdürmektedir. Kadınların konu ile ilgili ifadelerden bazı örnekler sunulmaktadır;

“Çocuk yetiştirme konusunda annem ön plandaydı, hepimizi annem büyüttü zaten.”(K1)

“Çocuk yetiştirme konusunda annem daha baskın karakterdi.”(K2)

“Çocukların bakımı doğaçlama geliyordu, ama daha çok annem çocuklarla ilgilenirdi ama ben de bir şeyler yapıyordum çünkü ben büyüdüm.”(K3)

Kadınların aile içi yaşamına dair oluşturulan bir alt tema olarak **namus** kavramı içerisinde 2 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; namus konusunda hassaslık ve kısıtlamaların bulunması olarak adlandırılmıştır.

Çocukluk ve Aile Yaşamı Teması içerisinde ele alınan son odak noktası olarak **Aile İçi Toplumsal Roller Alt Teması** bulunmaktadır. Bu alt tema içerisinde 4 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; kadınların ev içi – ev dışı emeği, erkeklerin çalışması, evlenme baskısı ve erkek çocuk isteği olarak belirlenmiştir. Kadınlar ailelerinde geleneksel rollerin sürdürüldüğünü ve ev içi rollerin kadınlar tarafından üstendiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte kadının hem ev içi hem de ev dışı emeğinin bulunduğu da görülmektedir. Kadının hem ev içi yemek, çocuk bakımı, temizlik vb. rolleri üstlendiği hem de ev dışı gelir getirici işlerde çalışarak ev kalkınmasına yardımcı olduğu görülmektedir.

“Aynı eski tip aile, anne çocuklara bakıyor, yemek yapıyor, temizlikle uğraşiyor.”(K3)

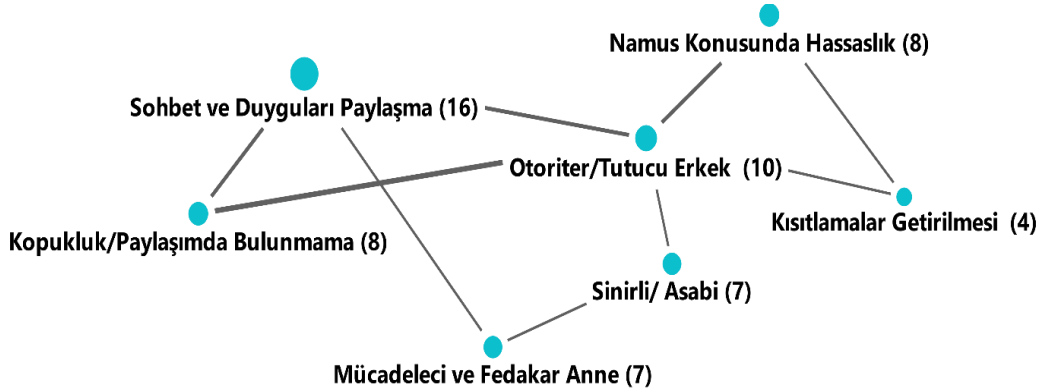
“Evin her şeyi (yemeği, temizliği, alışverişi, geçimi) annemdeydi, babam da çalışıyordu ama annemdi evin erkeği.”(K5)

“Kadın evinde işine bakar, çocuğuna bakar, erkek gider çalışır.”(K6)

“Erkekler dışarıda çalışır, akşam eve geldiğinde yemeği, çayı, kahvesi hazır olacak.”(K2)

“Babamın ev içi işleri yoktu, hazırlanırsa yenirdi o kadar.”(K4)

Görüldüğü üzere otoriter/tutucu erkek figürünün namus konusunda hassasiyetlerin bulunması, sohbet ve duyguları paylaşmada etkili olması, kısıtlamaların bulunması, sinirli ve asabi figürün bulunması ve kopukluk/paylaşımında bulunmama ile ilgili olduğu görülmüştür. Kodların birbirleri ile bağlantılarına bakıldığında otoriter tutucu erkek figürünün kopukluk ve paylaşımında bulunmama kodu ile yoğun ilgili ve ilişkili olduğu görülmektedir. Aynı zamanda otoriter/tutucu erkek figürünün namus konusundaki hassaslık, kısıtlamaların getirilmesi, sinirli/asabi olmak ile ilgili ifadeler ile ilişkili olduğu da şekilde görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Kodlar arası etkileşim I

Evlilik Yaşantısı Teması içerisinde 4 alt tema bulunmaktadır. Alt temalar sırası ile; evliliğe karar verme, evlilik süreci, partner ile iletişim, evlilik yaşamında toplumsal cinsiyet rolleri olarak belirlenmiştir. Evliliğe Karar Verme Alt Teması içerisinde 5 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; sevgi/güven, hızlı karar verme, genç yaşta evlilik, ailesel problemler, kaçma/kaçırılma olarak adlandırılmıştır.

Evlilik Süreci Alt Teması içerisinde 5 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; eşin bağımlılık problemleri, ailesel problemler, aldatılma, şiddet, aile yanına dönememe olarak belirlenmiştir. Ailesel problemlerin temelinde de toplumsal cinsiyet rollerinin bulunduğu görülmektedir. Ailesel problemlerin alt temelinde kadın-eşin annesi ilişkisinde ataerkil toplum yapısında yer edinmiş olan cinsiyet temelli rollerin sürdürülmesi amaçlı çatışmaların bulunması önemli bir nokta olarak görülmektedir. Kadınların evlilik yaşantılarında yer edinen bir diğer durum ise aile yanına geri dönememe durumudur. Kadınlar evlilik sürecinde bir güçlük ile karşılaştıklarında *anne-baba evine geri dönmek için içinde buldukları duruma katlandıklarını* ifade etmişlerdir.

Partner ile İletişim Şekilleri Alt Teması içerisinde 3 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; ilişki/iletişim, şiddet, iletişim sorunları olarak adlandırılmıştır. Kadınların ifadelerinde görülmektedir ki; partnerler ile iletişimde rahat, derin, doğal ve eşit iletişim kuramamak gibi mevcut sorunlar söz konusudur. Partnerin iletişime açık olmaması iletişim sorunlarına yol açmaktadır. Aynı zamanda iletişim ile ilgili sorunlardan bir diğeri de partner ile geçirilen ilk zamanlardaki iletişimin değişime uğramasıdır. Kadınların evlilik içi rollerinin incelenmesi sonucunda 2 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; ev içi sorumluluk (kadın) ve eşit sorumluluk olarak adlandırılmıştır.

3.3. Kadınların Bakış Açısı ile Toplumda Kadın/ Erkek Olmak ve Kadınların Karşılaştıkları Güçlükler

Toplumda Kadının Rolü ve Kadın Olmak Alt Teması içerisinde 6 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; fazla sorumluluk ve eşitsizlik, baskı ve korku, zor, topluma güvensizlik, bakım veren rolü, adaletsizliğe ve haksızlığa uğrama olarak adlandırılmıştır. Baba figürünün çalışan figür olarak benimsenmesi ve kadının ev içi rolünün kabullenildiği görülmektedir ki bu durum ev içi sorumluluklarda ve rollerde kadının daha başarılı görülmesine yol açmaktadır. Babanın çalışan baba olarak kabullenilmesi ile birlikte evde birlikte zaman geçirilmiyor olması da normalleştirilmiş olmakta ve bu şekilde sürdürülmektedir. *Fazla sorumluluk ve eşitsizlik* kodu içerisinde göze çarpan bir diğer durum ise kadınların ev içi alanda daha fazla sorumluluğa sahip olmaları ve bunun neticesinde daha yoğun iş yüküne sahip olmalarıdır.

“Kadın olmak her şeyi düşünmek demek. Hem annesiniz, hem kadınsınız. Erkek olmak daha kolay gibi geliyor. Kadınlar her şeyi daha çok düşünüyorlar. Çocuğunuz varsa 7 gün 24 saat çocuk ile birlikteyiz, bir evin her şeyini düşünmelisiniz. Erkekler bu kadar fazla düşünmezler. Zor ve daha geniş alanı kapsıyor ve düşünülmesi gereken şeyler daha çok zaman alıyor.”(K3)

“Ne kadar feminist olursa da bir yerde tıkanıyor kadın, bir yerde gücü yetmiyor. Eşiniz olması gerekiyor bu memlekette, bir babanız bir abiniz olması gerekiyor. Yoksa diğer insanların dul kadınlara, hamileliği tek başına geçiren kadınlara, genç kadınlara bakışı çok iyi değil yani. Maalesef bozuk düşünceler çok, daha çok korunması gerekir böyle insanların daha çok fırsat verilmesi lazım ama olmuyor yani.”(K3)

Kadınların deneyimleri ve karşılaştıkları olaylar sonrasında kendi çocukları için baskı ve korku hissettikleri görülmektedir. Bu noktada cezaevi yaşantısının ayrıca önemli olduğu görülmektedir. Cezaevi sürecinde kadınların korkuları ve kaygıları artmakta, ailesi ve çocukları için yaşadıkları endişe ve korku da buna paralel olarak artmaktadır. Kadınlar yaşadıkları sosyal çevrenin de baskıya neden olduğunu ifade etmektedir. Kadınların cezaevi öykülerinin bulunması toplumsal olarak daha fazla baskıya ve kısıtlanmaya yol açmaktadır. Sosyal çevrenin yarattığı bu baskı ve korku durumu kadının giyimi, konuşması, davranışı gibi pek çok alanda hissedilmektedir.

Kadın kötü bir muamele ile karşılaştığında toplum tarafından dışlanma, ailesi tarafından destek görememe kaygılarını yaşamakta ve kendi ekonomik özgürlüğünü elde edemeyeceğine dair düşünceleri gözden geçirmek zorunda kalmakta, tüm bu düşünce ve ataerkil toplum görüşü nedeni ile kötü muamele gördüğü alanda kalmayı sürdürmeye mecbur kılınmaktadır. Gerek kendi deneyimlerinde gerek günlük yaşantılarında ve gerekse de sosyal medyada kadına yönelik şiddet içeren ve kadın cinayetlerine dair haberleri gören kadınlar baskı ve korkuyu hissetmekte ve topluma karşı güvensizleşmektedir.

“Kadın olmak çok güzel bir şeydir, çok ayrıcalıkları vardır ama çok zorlukları da vardır.” (K1)

“Türkiye toplumunda kadın olmak çok zor bir şey.”(K2)

“Kadın olmak zor bir şey.” (K3)

Toplumda Erkeğin Rolü ve Erkek Olmak Alt Teması içerisinde 3 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; yalnızca iş sorumluluğu alma, şiddeti hak görme, güç ve otorite olarak adlandırılmıştır.

Kadınların ifadelerinden yola çıkarak toplumsal baskı, şiddet ve zorba davranışa maruz kalmaya ilişkin 5 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; psikolojik şiddet, baskı, ekonomik şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Kendi ailesi tarafından çocukluktan itibaren duygusal ve psikolojik şiddete maruz kalan kadınlar sevgi eksikliği hissettiklerini de ifade etmektedirler. Psikolojik şiddetin yaşandığı bir diğer alan ise flört ve evlilik yaşantısıdır. Kadınların konu ile ilgili ifadelerinden bazıları şu şekildedir;

“Bizim memleketimizde erkek olmak daha kolay. Erkekler daha çok seviliyor, daha çok saygı duyuluyor. Daha güçlü görülüyorlar ve tabii daha güçlü olmak güzel bir şey bu dünyada. Bir kadın tek başına duramıyor ama bir erkek durabilir. Bizim memleketimizde böyle, yabancı yerlerde böyle mi oluyor bilmiyorum. Ama yani erkek olmak daha güçlü olmak demek.” (K3)

“Erkek olmak ülkemizde çok iyi, her şeyi yapar erkek, gece de sokağa çıkar, arkadaşları da olur, kızlarla birlikte de olur, manitası da olur, rafting de yapar ama kız motora binemez. O yüzden erkek hükümü geçiyor. Erkek tabii istediğini giyer, istediğiyle gezer, hatta dini bile serbesttir erkeğin. Ama kız 165 öyle olmaz, göbeği açık giydirmiyoruz kızımıza ama yarın öbür gün oğlumuzun sigara içmesine bir şey demeyebiliriz belki. Tabii öyle düşünmüyorum ama toplumun geneli böyle.” (K6)

Erkek arkadaş ve/ya eş tarafından maruz bırakılan psikolojik şiddet kadınların yaşantılarında odaklanılması gereken önemli bir alandır. Psikolojik şiddetin yaşandığı bir diğer alan ise çalışma hayatıdır. Kadınlar çalışma yaşamında haksızlığa uğrama durumlarını psikolojik şiddet olarak değerlendirmektedir.

Kadınların cezaevi yaşantılarında karşılaştıkları zorluklar da psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Kadınların ailelerinden, evlerinden ve çocuklarından ayrı kalmalarının yarattığı duygusal ve psikolojik etkiler ile beraber cezaevine alışma süreci psikolojik açıdan yıpratıcı olmakta ve uzun soluklu etkiler bırakmaktadır. Cezaevi yaşamı içerisinde değerlendirilen ayrı bir konu ise etiketlenme ve dışlanma olmaktadır.

Kadınların davranışlarının ve hareketlerinin toplumsal ve kültürel normlar çerçevesinde ilerlemesini isteyen partnerlerin bu noktada kadınlara yönelik baskı içeren davranışları bulunduğu görülmektedir. Kadınların baskıya maruz kaldıkları ev ve aile ortamında erkek kardeş (ağabey) figürünün de etkili olduğu görülmektedir. Aynı zamanda baskı ortamında büyüyen kadınların özgüven eksikliği yaşadıkları, yaşantılarında bu güvensizliğin ve korkunun sürdürüldüğü görülmektedir.

Kadınların toplumsal baskıyı yaşadıkları sosyal çevreleri de bu noktada önemlidir. Kadınların giyimi, eve giriş çıkış saati, evlenme yaşı, çalışma saati vb konularda yoğun bir baskı olduğu görülmektedir. Evlilik baskısı da toplumsal anlamda kadınların karşılaştıkları bir tutumdur.

Kadınların maruz kaldığı şiddet türlerinden bir diğeri olan ekonomik şiddet, kadınların çocukluktan itibaren yaşadıkları ve eğitim, aile ve çalışma yaşantılarını etkileyen önemli bir durumdur. Ekonomik güçlükler ile karşı karşıya kalan kadınların bu süreçlerde aile ve evlilik yaşantıları dikkat çekmektedir. Kadınların aile ve evlilik yaşantılarında ekonomik zorluklar yaşamalarının yanında boşanan kadınlar için bu durum daha ağır yaşanabilmektedir.

Kadınlar fiziksel şiddeti kendi çocukluk dönemlerinde babaları ve ağabeyleri tarafından ve evlendikten sonra ise eşleri tarafından maruz kaldıkları bir durum olarak belirtmektedir. Yani bir anlamda neredeyse hiç değişme olasılığı olmayan bir “gerçeklik” gibi algılamaktadırlar.

Cinsel şiddete maruz kaldığını ifade eden kadınlar bulunmaktadır. Kadınlar maruz kaldıkları cinsel şiddetten dolayı şiddetin diğer türlerine de maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Cinsel şiddete maruz kalan kadının partneri tarafından suçlanma durumu da toplumsal cinsiyet kalıpları içerisinde sayılabilecek ve kadınları içinde buldukları durumda olumsuz yönde etkileyecek ayrıca önemli bir durum olarak göze çarpmaktadır.

Kadınların öznel yaşantılarından yola çıkarak toplumda yaşanan sorunların neler olduğuna dair fikirleri alınmıştır. Kadınların konu ile ilgili verdikleri yanıtlarda 6 kod elde edilmiştir. Kodlar; cinsiyet ayrımcılığı, ekonomik sorunlar, şiddet, haksızlık/çaresizlik, kadın cinayetleri ve kısıtlanma olarak adlandırılmıştır.

3.4. Kadınların Suç Öyküleri

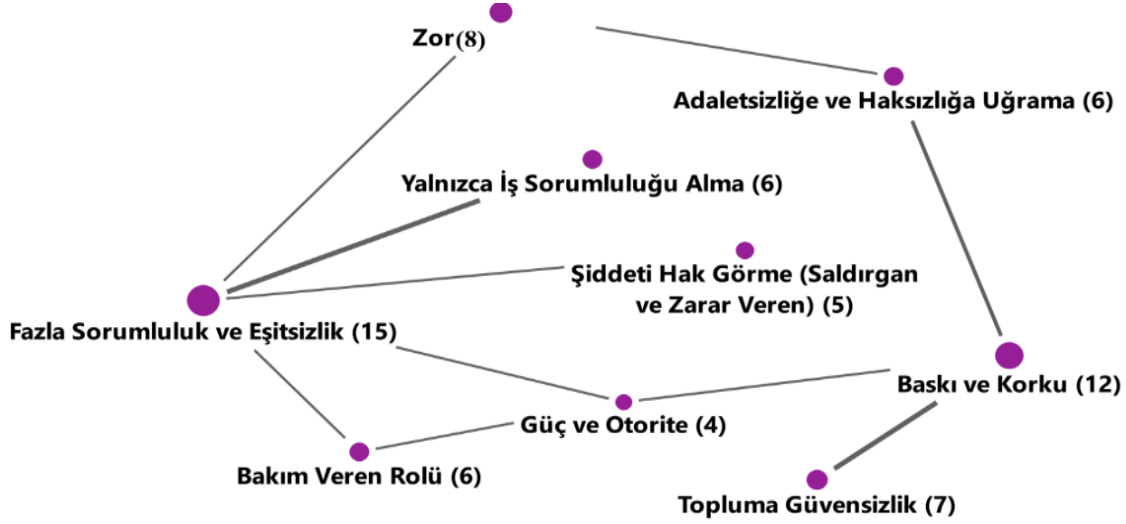
Kadınların ifadelerinden yola çıkarak suç davranışı göstermelerinin altında yatan nedenler değerlendirilirken elde edilen verilerde 4 kod ortaya çıkmaktadır. Bu kodlar kadınların suç işleme nedenlerini ifade ettikleri cümlelerinden oluşmaktadır. Kodlar; yanlış kişilere güvenme/kandırılma, koruma, yaşam koşulları, namus olarak adlandırılmaktadır.

Suç öyküsü ile birlikte kadınların suç işledikleri anlarda hislerinin neler olduğu, cezaevi süreci ve cezaevi yaşamından sonra yaşamsal süreçte nelerin yaşandığı ile ilgili veriler incelenmiştir. **Süreç İçerisinde Hisler ve Duygular Alt Teması** içerisinde 5 koda ulaşılmıştır. Bu kodlar; dışlanma, aile/eş desteği görme, çaresizlik, kendini ifade edememe, korku/ endişe olarak adlandırılmıştır. Kadınların tutuklu ya da hükümlü olmalarından ziyade toplumsal tutumlardan dolayı utanma ve dışlanmaları söz konusudur.

Kadınlar cezaevi yaşantılarını hem cezaevi sürecinde hem de cezaevi sonrası süreçte gizlemeye eğilimli olabilmektedirler ve bunun nedeni toplumsal görüşlerden çekinmeleri olarak değerlendirilmektedir. Kadınlar suç işledikten sonra polis ile ilk karşılaşma anında, ifade verme ve karakol sürecinde, mahkeme sürecinde ve cezaevine uyum süreci içerisinde kendilerini yeterince ifade edemedikleri anlar olduğunu belirtmişlerdir. Süreç

içerisinde ailesi, partneri ya da sosyal çevresi tarafından destek görmeyen ve terk edilen kadınlar dışlanma hissini, korkuyu, kaygıyı daha yoğun hissetmektedir.

Şu Anki Hisler/Duygular Alt Teması'na ait 5 kod elde edilmiştir. Bu kodlar; tecrübe, pişmanlık, kıymet bilme/şükür, yetersiz hissetme ve nereden başlayacağını bilememe, üzüntü olarak adlandırılmıştır. Kadınlar suç öyküsünü ve cezaevi yaşamını değerlendirirken, bu süreçlerin kendileri açısından farklı bir tecrübe olduğunu ve farklı insanlar tanımının ayrı bir tecrübe edinmeyi sağladığını düşünmektedirler. Kadınlar suç hikâyelerini ve cezaevi sürecini değerlendirmiş ve bugün ne hissettikleri konusunda da yaşadıkları tüm bu sürecin kendi yaşantılarına olan inançlarını güçlendirdiğini, ailelerinin ve yaşantılarının kıymetini bilmeye başladıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 4).

Şekil 4. Kodlar arası etkileşim II

Yukarıdaki şekil incelendiğinde baskı ve korku kodu ile topluma güvensizlik ve adaletsizliğe/haksızlığa uğrama kodları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Yoğunluğu belli eden kalın çizgiye bakıldığında kadınların fazla sorumluluk alması ve eşitsizliği ifade eden içeriklerin yalnızca iş sorumluluğu alan erkek figürlerini ifade eden içerikler ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın olmayı değerlendiren ifadelerde kadın olmanın zorluğu, bakım veren rolü, şiddeti hak gören erkek figürü, güç ve otorite sahibi erkek figürü ve bunlar ile bağlantılı olarak baskı ve korkunun bulunması ile topluma güvensizlik kodları birbirleri ile etkileşim halindedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Kadınların genellikle kalabalık ve geniş ailelerde büyüdükleri görülmektedir. Kadınların çoğunluğunun eğitim yaşantılarını çocukluk döneminde yarım bıraktıkları ve cezaevi yaşamında eğitimlerini sürdürmeye yönelik girişimlerde buldukları görülmektedir. Araştırmaya dahil olan kadınların suç türleri incelendiğinde; göçmen kaçakçılığı, siyasi, gasp ve hürriyetinden alıkoyma, adam yaralama, dolandırıcılık, kadın ticareti, adam öldürme suçlarına rastlanmıştır. Türkiye’de ise kadınlar tarafından en çok işlenen suçlar arasında hırsızlık, adam öldürme, namus suçları ve geçmiş dönemlerde zina suçları ön plana çıkmaktadır (İlbars, 2008: 12).

Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği, şiddete uğrama, zorbalıkla karşılaşma geçmişleri incelendiğinde ise 8 kadının 7’si yaşamında toplumsal baskıya maruz kaldığını ifade etmiştir. Aynı zamanda 6 kadın fiziksel şiddete, 5 kadın ekonomik şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Kadınların tümü yaşantılarında duygusal ve psikolojik şiddeti hissettiğini ifade etmiştir. Ayrıca kadınlar arasında cinsel şiddet yaşayanlar da bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında kadınların yaşamlarında şiddetin türlerine ve baskıya oldukça fazla maruz kaldıkları söylenebilir. Saruç (2014: 68) çalışmasında şu ifadeler yer vermiştir;

“Çocukluk çağına sarsıntı verici olay yaşadığını söyleyenlerin önemli bir oranı öz ve üvey aile bireylerinden fiziksel şiddet gördüklerini (%19,8’i öz aile bireylerinden, %8,9’u üvey aile bireylerinden)

ifade etmişlerdir. Kadın hükümlülerin çocukluk çağında deneyimlediği sarsıntı yaratan önemli bir başka olay ise cinsel istismara maruz kalmış olmalarıdır (%17,8).”

Çocukluk yaşantısında aile, eğitim, sosyal ilişkiler, eğitim, ekonomik, aile içi iletişim kalıpları, aile içi roller gibi pek çok faktör kadınların yıpranmaya yönelik ifadelerinde önem kazanmaktadır. Çelik (2019: 85) gerçekleştirdiği çalışmasının sonuçlarını açıklarken şu ifadeleri kullanmıştır;

“Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadın tutuklu ve hükümlülerin psikolojik sağlıkları toplum örneğine kıyasla daha fazla ruhsal sorun yaşamaktadır. Bununla birlikte tutuklu ve hükümlü kadınların yoğun travmatik yaşantıya sahip olduğu belirlenmiştir.”

Elde edilen bulgular neticesinde kadınların psikolojik ve ruhsal açıdan yoğun kaygı yaşadıkları ortadadır. Elde edilen verilere göre kadınların kaygı hissetmelerine yol açan faktörlerden biri annelik (süreç içerisinde çocuğun yaşamına yönelik kaygılar) olmakta, bir diğeri de suç davranışının sonuçlarını yaşamak ile ilgili endişeler olmaktadır.

Kadınların zayıf sosyal ilişkileri ve sosyal yaşamları incelendiğinde, gerek çocukluk gerek ergenlik ve gerekse de yetişkinlik döneminde sosyal alanlarının sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir.

Kadınların aile içi iletişim ve aile bağları konusunda önemli bir diğer nokta ise aile içi kavga ve şiddetin çok yoğun olması olarak gözlemlenmiştir. Kadınların, erkek suçlular benzeri, geniş ailelerden gelmeleri, aile üyeleri arasındaki bozuk ilişkiler de önemli bir etken olarak görünmektedir (İçli, 1993: 157-159)

Yapılan bir başka çalışmada adam öldürme veya adam öldürmeye teşebbüs suçundan yargılanmakta olan 168 kadın sanığın suça yönelme nedenleri incelenmiştir. Kadınların 60’ının namus ve kıskançlık, 46’sının aile içi anlaşmazlık (eş anlaşmazlığı hariç), 37’sinin eşler arası geçimsizlik-dayak ve hakarete tepki sonucunda suça yöneldikleri belirlenmiştir (Cansuvar ve ark., 1997: 346).

Elde edilen bulgular ışığında görülmektedir ki cezaevi süreci içerisinde kadınların destek mekanizmalarına ihtiyaçları oldukça fazladır. Kadınlara bu süreçte iyi gelen sosyal destek mekanizması ise ailesi ve eşi tarafından destek gören kadınlarda karşımıza çıkmaktadır. Benzer bir araştırma İçağasıoğlu Çoban ve Akgün (2011: 76) tarafından gerçekleştirilmiş ve kadın hükümlülerin %50’sine yakınının ailesinin ziyarete gelmediği, %30’a yakın bir oranının ise her görüşte aile ile görüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamızın sonuçlarına benzer bir sonuca sahip olan bir başka çalışmada Salihioğlu ve Erdoğan (2013: 572) hükümlü kadınlar ile görüşmeleri sonucunda şu ifadeleri kullanmışlardır;

“Kadınlara pek “yakıştırılmayan” cezaevlerinin genellikle “erkeklik” olgusuyla eşleştirildiği görülmektedir. Cezaevlerindeki kadınların, geleneksel toplumsal cinsiyet örgüsü içinden geliştirdikleri var olma pratikleri bunun en önemli göstergesidir.”

Suçta yönelme nedenleri ve suç türleri ile birlikte bakıldığında kadın olarak toplumsal roller içerisinde tepki verme, koruma içgüdüğü, namus, ekonomik sorunlar ve hayat koşulları gibi faktörler karşımıza çıkmıştır. Kadınların eğitim yaşamına katılamamaları, ekonomik özgürlüklerinin bulunmaması, çocuk yaştan itibaren baskı, eşitsizlik ve şiddete maruz kalmış olmaları ve namusun korunmasına yönelik düşünceler suç eylemi gerçekleştirmelerine giden yolda önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile kadınların çocukluktan itibaren edindikleri toplumsal cinsiyet rolleri ile suça yönelmeleri arasında yoğun bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda kadınların şiddetin türlerine ve baskıya ve zorba davranışlara maruz kalma oranları da oldukça yüksektir. Dolayısı ile kadınların şiddete, baskıya ve zorba davranışlara maruz kalmaları ile suç işlemleri oldukça yoğun etkileşime sahiptir.

5. Öneriler

Kadınların iletişim becerilerinin güçlendirilmesi önemli görülmektedir. Çocuk yaştan itibaren iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik bilinçlendirici çalışmaların faydalı olacağı düşünülmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet hakkında bilgi sahibi olmalarının amaçlandığı çalışmalara odaklanılması faydalı görülmektedir. Kadınların haklarını öğrenmelerine yönelik projelerin geliştirilmesi kendi kararlarını vermede güçlenmeleri açısından önemli görülmektedir. Ekonomik güçlükleri bulunan ailelerde çocuklar çocukluklarını yaşayamamakta, eğitimlerini yarım bırakmakta ve çalışma yaşamına çok erken yaşta katılmaktadırlar. Tüm bunların önlenmesi amacıyla okullarda okul sosyal hizmeti uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gereklidir. Kadınların çalışma yaşamına aktif katılımını destekleyici uygulama ve politikaların artırılması gerekmektedir. Toplumsal bir görüş olarak ‘kız çocuğu okumaz’ düşüncesinin ve tutumunun değişimini ve dönüşümünü sağlamak amacı taşıyan toplum çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu noktada erken yaşta çalışma yaşamına katılmaya yol açan ekonomik ve toplumsal faktörler belirlenerek önleyici ve geliştirici projelere odaklanılmalıdır.

Kadınların yaşamlarında baskının ve şiddetin bulunduğu alanların belirlenmesi, bireysel bir müdahale planı geliştirilmesi kadınların yaşamlarına yön vermelerinde yol gösterici işlev barındıran bilinçlendirici çalışmalar ile birlikte yürütülmesi gereklidir. Kadınların rol ve sorumluluklarına yönelik toplumsal bakışın cinsiyet rolleri kalıbından sıyrılarak bireysel rol ve sorumluluklar olarak kabullenilmesi, kadının ev içi ve ev dışı rollerinin eşit fırsatlarda ve eşit koşullarda devamlılığının sağlanması amacı ile bilinçlendirici ve eğitici çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Kadınların aile içerisinde sevgiyi hissetme konusunda eksiklik hissettikleri görülmektedir. Sevgiyi gösterme ve sevgiyi hissetmeye yönelik eğitimlerin aile odaklı gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir. Aile içerisinde erkek figürler ile iletişim sorunlarının çözümüne, eşit ve özgür iletişimin sağlanmasına yönelik çalışmalar düzenlenmelidir. Otoriter erkek figürüne yönelik kadınların korku ve endişe duygularının değişmesi ve bu nedenle ortaya çıkan/çıkabilecek cinsiyet eşitsizliklerinin önlenmesi gereklidir.

Aile içerisinde şiddetin bulunması, aile üyelerinin şiddete tanık olarak büyümeleri sonucunda yetişkinlik yaşantılarına aktarım yaptıkları görülmektedir. Dolayısı ile aile içi şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaların geliştirilmesi, erkek çocukların şiddeti hak görerek büyümelerine olanak sağlayan davranış ve tutumların değiştirilmesi ve çocuklarda cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi amaçları çerçevesinde projelere odaklanılabilir. Kadınların yaşamında var olan baskı ve korkunun bulunduğu alanların saptanması, baskıya ve korkuya neden olan faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların artması ve toplum odaklı projelerin geliştirilmesi önemlidir. Ataerki toplumlarda var olan ve kadınların yaşamında da rastlanılan evlenme baskısının ortadan kalkmasına yönelik toplumsal bilinci geliştirici çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kadınların evliliğe hazır olmalarında ve evliliğe karar verme sürecinde düzenli danışmanlık almalarının etkili olacağı düşünülmektedir. Ayrıca evliliklerde ve/ya ikili ilişkilerde şiddet ve/ya baskı durumlarının önlenmesi, kadınlara böyle bir durumla karşılaştıklarında var olan haklarının ve başvurabilecekleri alanların bildirilmesi önemlidir.

Cinsiyetlerin kısıtlandıkları alanlara ve sınırlı kaldıkları yaşamsal süreçlerine vurgu yapılarak toplumsal farkındalığın sağlanması gerekmektedir. Kadınların sosyal alanlarının cinsiyet temelinde oluşmasının önlenmesi amacı ile küçük yaştan itibaren tanınan alanların yaşa ve gelişim düzeyine göre belirlenmesinin sağlanması amacı ile ailelere ve topluma yönelik bilinçlendirici ve geliştirici çalışmalar geliştirilebilir. Kadınların sosyal alanda var olan sınırlarının yaşamsal süreçlerin her birinde cinsiyetlere ve toplumsal cinsiyet rollerine göre belirlenmesinin önlenmesinin ve cinsiyetsiz sosyal alanların oluşmasının gerekliliği, buna yönelik projelerin toplum odaklı geliştirilmesinin de etkili olacağı düşünülmektedir.

Cezaevi süreci içerisinde bulunan kadınların iletişim eksiklikleri söz konusudur. Aile ile uzak şehirlerde bulunma, çocuğu ile görüşememe, arayacak kimsesi bulunmayan kadınlar vb. ilgili durumlara yönelik kadınların bu süreçte yalnızlaşmaması ve sosyal destek mekanizmalarının artırılmasına yönelik projeler oluşturulabilir. Hükümlü kadınların ailelerine yönelik mahkeme, hükümlülük ve tahliye sonrası süreçlere yönelik eğitici çalışmalar düzenlenmelidir. Ailelerin cezaevi yaşantısını ve hükümlü kadının tepkilerini, beklentilerini ve/ya korkularını anlamaları amacı ile bilinçlendirici çalışmaların bireysel özelliklere dayanarak aile odaklı yapılmasının etkili olacağı düşünülmektedir.

Cezaevi içerisinde psikolojik danışmanlığın yanı sıra hüküm sürecinin tüm aşamalarında kadınların danışabileceği bir danışmanın bulunması, yeterli iletişimin sağlanabilmesi, cezaevi sürecinde uyum sağlama ve tahliye sonrası yeni yaşama hazırlanma süreçlerinde teşvik edici politikaların geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

Kadınların cezaevi sonrası süreçte yaşantılarını yeniden inşa etmelerine fırsat tanınması, desteklenmesi, teşvik edilmesi, kendini güvende hissedeceği alanın oluşturulması ve toplum tarafından kabul görmesi amaçları çerçevesinde cezaevi sürecinden başlayarak cezaevi sonrası süreçte devam eden destekleyici projelerin oluşturulması gerekli görülmektedir. Aynı zamanda cezaevi sonrası süreçte kadınların sosyal çevrelerinde azalma olduğu görülmektedir. Tüm bu amaçlar çerçevesinde toplumsal farkındalığın sağlanması ve dışlayıcı/ötekileştirici faktörlerin azalmasına yönelik geniş çaplı projelere ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Cezaevi sürecinde kadınlar hem kendi bireysel yaşamları için hem de geride bıraktıkları yaşamlar için kaygı duymaktadır. Çocuklarından ayrılan anneler, evde bakıma ihtiyacı olan birey bulunan hükümlü kadınlar

bulunmaktadır. Aslında "annelik" ya da "bakım veren" rolü bulunan kadınlar bu süreçte daha yoğun kaygı hissetmektedirler. Kadınların bu süreç içerisinde var olan kaygı faktörlerinin belirlenmesi, bireysel destek planlarının oluşturulması geride kalan çocuk ve/ya bireylerin durumdan olumsuz etkilenmesini önlemek adına önemlidir.

Kaynaklar

- Akgün, R., & Çifci, E. G. (2014). Kadınlar Neden Adam Öldürür: Suça Götüren Dokuz Sebep. *Adli Bilimler Dergisi*, 13 (2): 13-21.
- Atkinson, R. (1998). *The Life Story Interview*. Sage.
- Baykara Acar, Y. (2004). *Cinsel Suçtan Hükümlü Çocukların Yaşam Öyküsü Çalışması ve Grupla Sosyal Hizmet Uygulaması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bora, A. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 175-187.
- Cansuvar, N., Aşırđize, M., Aycan, N., Balcıoğlu, İ., & Batuk, G. (1997). Kadının Suça Yönelimi; Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 3, 341-351.
- Çelik, N. (2019). *Kadın Tutuklu Hükümlülerin Travma Düzeyleri ve Bilişsel Çarpıtma Şekillerinin Toplum Örneklemleri ile Karşılaştırılması* (Master's Thesis) Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersen, H. vd.(2011). Suç İşlemiş Kadınların Sosyodemografik Özellikleri, Anne-Baba Tutumları ve Öfke İfade Biçimlerinin Değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14(4).
- İçağasioğlu Çoban, A. İ., & Akgün, R. (2011). Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Kadın Hükümlülerin Psikososyal Durumlarının Saptanması ve Sosyal Desteklerinin Belirlenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 63-78.
- İçli, T., (1993). Türkiye’de Suçlular: Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını*, Sayı: 71.
- İlbar, Z. (2008). Suç Antropolojisi: Kadın ve Suç. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 48 (22).
- Kızmaz, Z. (2019). Suç Nasıl Önlenebilir? Bütüncül Bir Model Gereksinimi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 285-307.
- Salihođlu S & Erdoğan T. (2013). Kadınlığın Yeniden Üretim Alanı Olarak Cezaevi: Türkiye’de Kadın Açık Cezaevindeki Kadınlarla Bir Çalışma. *International Journal of Social Science*, Volume 6 Issue 3, p. 571-590.
- Saruç, S. (2014). Türkiye’de Kadın Hükümlüler: Kadın Hükümlülerin Profili ve Suçluluğa Etki Eden Olguların Analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 61- 88.
- Stone P. J., Dunphy D. C., Marshall S. S., DM Ogilvie (1966). *The General Inquirer: A Computer Approach to Content Analysis*. The M.I.T. Press, Massachusetts.
- Timurturkan, M. vd. (2017). "Hükümlü" Olmanın Sosyal Tezahürleri: Sosyal Dışlanma, Damga ve Suç. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 138-157.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı'nın 25.06.2020 tarih 2020/06 sayı ve karar ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
